

Przestrzenie komunikacji międzykulturowej w prawie – w poszukiwaniu definicji zjawiska

Najczęściej komunikacja międzykulturowa w prawie rozumiana jest jako zjawiska występujące w zderzeniu kultury prawniczej z kulturą nienacechowaną semiotyką prawniczą, w szczególności szczególnym sposobem traktowania języka prawnego i prawniczego. Jest to jednak obraz bardzo ogólny i uwypuklający zwykle trudności w zrozumieniu języka prawnego, zatem języka, w którym prawo jest formułowane, a także – rzadziej – niepokojem w stosunku do języka prawniczego, którym posługują się sprawni profesjonaliści, który czasami bywa postrzegany jako manipulacyjny.

W istocie obraz spotkań na granicy prawa i języka jest bardziej złożony. W niniejszym referacie przedstawione są wybrane zjawiska z obszaru spotkań pomiędzy kulturą prawa i kulturą niespecjalistyczną na granicy dwóch języków – polskiego i angielskiego. W celu bardziej systematycznej ilustracji różnic międzykulturowych, wybrane przykłady są omówione w odniesieniu do trzech typów ekwiwalencji zaproponowanych przez Romana Jakobsona: ekwiwalencji wewnątrzjęzykowej, ekwiwalencji międzyjęzykowej oraz ekwiwalencji intersemiotycznej.

Analizując język prawa łatwo można wykazać, że różnice międzykulturowe w jego rozumieniu bywają bardzo istotne. Posługując się pewnym uproszczeniem możemy zasygnalizować następujące zjawiska. Przykładem różnic pomiędzy kulturą prawniczą i niespecjalistyczną może być tutaj współistnienie odrębnej terminologii w ramach prawa karnego i cywilnego w systemie angielskim, która istnieje częściowo dzięki uznaniu, że język adresowany do osób spoza profesji prawniczej (np. prawo cywilne) powinien charakteryzować się większą przejrzystością, niż język wyraźnie adresowany do prawników (prawo karne). W kontekście interlingwistycznym różnice międzykulturowe wynikające z podejścia profesjonalnego i „świeckiego” są wzmocnione różnicami pomiędzy systemami prawnymi państw, czego dobrą ilustracją jest trudność przełożenia choćby nazw zawodów prawniczych pomiędzy językiem polskim i angielskim. Podobny problem występuje w ramach samego języka angielskiego, gdy jest on używany w odniesieniu do różnych systemów prawa (np. prawo amerykańskie, australijskie, etc.). Problemy jeszcze bardziej złożone odnaleźć można analizując problem ekwiwalencji tekstów prawa, których ekwiwalencja semantyczna (w rozumieniu słownikowym) rzadko odzwierciedla ekwiwalencję systemową i funkcjonalną. Są to tylko nieliczne przykłady istotne dla zjawiska komunikacji międzykulturowej w tym niezwykle rozległym i złożonym obszarze.

Niniejszy referat jest zatem próbą definicji komunikacji międzykulturowej w kontekście prawa i wskazaniem jej istotnych typów w polu wspólnym dla prawa, języka angielskiego oraz języka polskiego.

Agnieszka Biernacka,
Instytut Lingwistyki Stosowanej UW

Tłumacz sądowy wobec wyzwań przekładu międzykulturowego

Z mojego doświadczenia tłumacza sądowego i badań naukowych poświęconych przekładowi sądowemu wynika, że specjalistyczna terminologia i, ogólnie, znajomość języka, nie są

najważniejszymi wyzwaniami, jakie napotykają tłumacze na sali rozpraw. Największym wyzwaniem jest konieczność takiego działania ze strony tłumacza, aby strony zdarzenia tłumaczonego rozumiały się wzajemnie (nie – porozumiały się!). Podstawową trudnością jest fakt, że realizacja tego postulatu musi być zgodna z zasadami wykonywania zawodu wynikającymi z kodeksu etycznego obowiązującego tłumaczy sądowych.

W moim wystąpieniu przedstawię wypowiedzi tłumaczy sądowych na temat napotykanych na sali rozpraw trudności wynikających z odmienności kulturowej i sposobów ich rozwiązywania. Ponadto zaprezentuję fragmenty rozpraw sądowych z udziałem tłumaczy języka hiszpańskiego, w których występują konkretne wyzwania, a tłumacze podejmują próby sprostania tym trudnościom.

Bogusława Domańska
Helsińska Fundacja Praw Człowieka

Specyfikacja pracy tłumacza w organizacji pozarządowej specjalizującej się w pomocy uchodźcom i migrantom

Praca tłumacza w organizacji pozarządowej specjalizującej się w pomocy uchodźcom i migrantom znacznie różni się od pracy tłumacza wykonującego zlecenia agencji tłumaczeń. Szczególnie ważne są tu umiejętności międzykulturowe i szeroka wiedza o sytuacji społeczno-politycznej na świecie. Niemniej znaczącą rolę odgrywa umiejętność dostosowania języka do możliwości intelektualnych i percepcyjnych klienta, gdyż niezrozumienie przez niego lub niewłaściwe zrozumienie treści porady może nieść za sobą daleko idące konsekwencje, które najboleśniej dotkną cudzoziemca. W zależności od grupy klientów (uchodźcy, migranci), na prośbę której wykonywane są tłumaczenia, występują różnice w ich typie, a także rodzaju treści przekazywanych podczas tłumaczenia. Ponadto, tłumacz często postrzegany jest jako pełnomocnik cudzoziemca, zwłaszcza w sytuacjach urzędowych. Jakość tłumaczenia ma tu szczególne znaczenie, gdyż jego nieprawidłowe wykonanie może wpłynąć na decyzję organu administracji, przed którym toczy się postępowanie. Dlatego tak istotne jest kilkukrotne upewnienie się, iż cudzoziemiec rozumie przebieg spotkania/ treść pouczenia (np. poprzez odczytanie mu protokołu zeznań i omówienie kwestii budzących wątpliwości czy zadawanie pytań dookreślających). Warto również poruszyć temat różnego zapisu nazwiska cudzoziemca w różnych dokumentach i konsekwencje dla cudzoziemca jakie to za sobą pociąga. To pokazuje, jak ważny jest dostęp do rzetelnego tłumaczenia i jak wielką rolę odgrywa tłumacz w życiu uchodźcy lub migranta.

Patrycja Mickiewicz
Stowarzyszenie Interwencji Prawnej

Doświadczenia prawnika w pracy z klientem międzykulturowym

Pracując z migrantami jesteśmy nie tylko prawnikami. Niejednokrotnie przybieramy funkcję tłumacza, czy doradcy międzykulturowego. Rola, którą pełniemy, nie jest łatwa. Często zdarza się, iż w naszej codziennej pracy musimy pokonywać dwie bariery – językową oraz wynikającą z różnicy systemów prawnych. Jak w pracy każdego prawnika naszym nadrzędnym celem jest możliwie

najlepsze zabezpieczenie interesów klienta. Szczęólnego znaczenia nabiera w tym kontekście zasada zaufania. Budujemy ją poprzez rzetelne przedstawienie sytuacji prawnej cudzoziemca, co możliwe jest tylko i wyłącznie wtedy, gdy w pełni rozumiemy przekazywane sobie informacje. Zasadniczo spotykamy się z trzema rodzajami sytuacji. Pierwszy, obejmuje przypadki udzielania porady prawnej w języku ojczystym cudzoziemca bądź prawnika. Drugi, dotyczy komunikacji w języku obcym zarówno dla nas jak i klienta. Trzeci rodzaj wywołuje natomiast konieczność korzystania z pomocy tłumacza, gdyż nie jesteśmy w stanie porozumieć się w żadnym ze zrozumiałych dla nas języków. W zależności od sytuacji, konieczna jest właściwa selekcja udzielanych informacji i poprowadzenie konsultacji w taki sposób, by klient w pełni zrozumiał swoją sytuację prawną i świadomie podjął decyzję, dotyczącą sposobu załatwienia sprawy. Odrębną kwestią jest prawo w pracy z klientem międzykulturowym – specyfika prawa cudzoziemskiego, granice ochrony interesów klienta w kontekście etyki prawniczej.

Doświadczenie w pracy z klientem międzykulturowym pokazuje, iż niejednokrotnie to właśnie zdolności komunikacyjne prawnika przesądzają o jakości świadczonej pomocy prawnej.

-
-

Zofia Rybińska

TEPIS

Tłumacz przysięgły na styku kultur prawnych

Gremium akademików i praktyków zgromadzonych w programie UE Forum Refleksji ds. Wielojęzyczności i Kształcenia Tłumaczy Sądowych określiło profil zawodowy tłumacza sądowego i urzędowego (odpowiednik tłumacza przysięgłego w Polsce), który poza biegłością językową i umiejętnością tłumaczenia na najwyższym poziomie (C1), znajomością systemów prawa krajów związanych z parą językową tłumacza, powinien posiadać również wiedzę o tych krajach i znajomość ich kultury oraz realiów życia codziennego, a także zdolności interpersonalne oraz przestrzegać zasad etycznych.

Profil ten pokrywa się w znacznym stopniu ze stwierdzeniem A. Jopek-Bosiackiej, która pisze, że “tłumaczowi sądowemu stawia się wysokie wymagania w zakresie znajomości obu języków: źródłowego i docelowego, wiedzy ogólnej oraz wiedzy specjalistycznej w zakresie właściwości dyskursu prawnego, konwencji tekstowych, a także znajomości procedury sądowej i prawa materialnego oraz zasad etyki zawodowej”.

Zgadzam się z H. Niska, że wobec różnic między systemami prawa przedmiotem tłumaczenia wykonywanego przez tłumacza sądowego [przysięgłego] jest nie tylko sam język, ale kultura, którą ten język reprezentuje, jak również z innymi badaczami, którzy twierdzą że „język i kultura są [.....] nierozłączne [...]. Tekst prawniczy jest jednym z najbardziej nacechowanych kulturowo. Odzwierciedla złożoność społeczności, której instytucje i słownictwo są wyrazem często wielowiekowej kultury”, co może powodować, że znalezienie odpowiedników pojęć nacechowanych kulturowo, zwłaszcza związanych z odmiennością postępowania czy szczególnymi instytucjami prawa jest czasami trudne czy wręcz niemożliwe.

W referacie autorka przedstawi przykłady pochodzące z tłumaczenia zarówno tekstów sądowych i pism procesowych, jak i tłumaczenia ustnego w postępowaniu sądowym stosowane metody, uzusy czy zalecenia kodeksowe przy rozwiązywaniu określonych problemów.

Między *common law* a *civil law* – komunikacja prawna w Kanadzie

Prawo kanadyjskie na poziomie federalnym, a także w niektórych prowincjach i we wszystkich terytoriach Kanady jest tworzone, stanowione i autentyczne w języku angielskim i francuskim. Jednak dwujęzyczność prawa nie jest ani jedynym, ani największym wyzwaniem dla kanadyjskiego legislatora. Podstawowa trudność podczas tworzenia prawa federalnego wynika z tego, że prawo prywatne w Quebecu wywodzi się z tradycji prawa stanowionego, podczas gdy w pozostałych prowincjach i terytoriach oparte jest na *common law*. Zatem normy prawa federalnego w zakresie, w jakim odnoszą się do sfery prawa prywatnego, skierowane są do czterech grup adresatów: adresatów anglojęzycznych funkcjonujących w systemie *common law*, adresatów anglojęzycznych, których systemem jest prawo stanowione, adresatów francuskojęzycznych w systemie *common law* oraz adresatów francuskojęzycznych w systemie prawa stanowionego. Aby prawo federalne było zrozumiałe dla wszystkich grup adresatów na całym terytorium Kanady, prawo to powinno być nie tylko dwujęzyczne, ale powinno również odzwierciedlać system *common law* oraz prawo stanowione. Wymóg ten jest realizowany od lat 90-tych ubiegłego wieku poprzez zapewnienie współlistnienia w federalnych aktach prawnych terminologii dwóch systemów prawnych: *common law* i prawa stanowionego. Spełnienie powyższego wymagania powoduje, że federalne prawo Kanady określane jest jako dwuprawne lub dwukulturowe (*bijural law*).

Podczas wystąpienia przedstawię metody formułowania tekstów prawnych w języku angielskim i francuskim, które jednocześnie odzwierciedlają system prawa stanowionego oraz system *common law*. Wskażę również czy niektóre rozwiązania, opracowane przez kanadyjskich legislatorów, mogłyby znaleźć zastosowanie również podczas tłumaczenia polskich terminów na język angielski. Wystąpienie będzie oparte na wywiadach, które przeprowadziłam z legislatorami w kanadyjskim Ministerstwie Sprawiedliwości oraz na analizie dwujęzycznych kanadyjskich aktów prawnych.

•
Anna Jopek-Bosiacka
Instytut Lingwistyki Stosowanej UW

Instytucje *common law* w tłumaczeniu czyli o polskich przekładach wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

Przekład prawny to nie tylko proces interlingwalny, ale konieczność przełożenia jednego systemu prawnego na inny. Spektrum złożoności problemów przekładu prawnego ogniskuje Unia Europejska. Unijna polityka wielojęzyczności i obowiązywanie zasady autentyczności wszystkich wersji językowych aktów prawnych prowadzą do misji praktycznie niemożliwej – próby pogodzenia w ustawodawstwie unijnym 27 systemów prawnych państw członkowskich Unii Europejskiej i jego spójnej wykładni.

Celem prezentacji będzie pokazanie strategii tłumaczeniowych w odniesieniu do instytucji *common law* w polskich przekładach wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Analiza oficjalnych tłumaczeń z języka angielskiego będzie dotyczyć kluczowych dla prawa

anglosaskiego pojęć typu ‘equity’, ‘consideration’, ‘trust’, ‘misrepresentation’, ‘tort’ i ‘ultra vires’ – nieobecnych w polskim systemie prawnym.

Punktem odniesienia dla oceny ekwiwalentności i adekwatności terminów oraz jakości przekładu będzie prawo porównawcze, w szczególności metoda mikroporównawcza (*micro-comparison*) w ujęciu M. Rheinsteina (1968).

Anna Władyka

SKN Juryslingwistyki przy ILS UW

Tłumaczenie maszynowe jako narzędzie promowania wielojęzyczności i wielokulturowości w Unii Europejskiej

Tłumaczenie maszynowe jest jedną z najszybciej rozwijających się dziedzin w obrębie translatoryki, w związku z czym zasadne jest pytanie, jak będzie wyglądał proces przekładu w przyszłości oraz jaką rolę będzie odgrywał w nim człowiek. Powszechnie dostępne internetowe narzędzia tłumaczeniowe takie jak Google Translate czy Systran dostarczają tłumaczeń coraz lepszej jakości, a wiele instytucji takich jak Komisja Europejska, w których jest zapotrzebowanie na tłumaczenie tekstów określonego typu, posiada własne systemy tłumaczenia maszynowego szkolonego na podstawie stale poszerzanych baz terminologicznych.

Wbrew zastrzeżeniom, że przekład dokonywany w całości przez komputer jest mało wiarygodny i podatny na błędy, tłumaczenie maszynowe stwarza szanse na podtrzymanie wielojęzyczności i wielokulturowości w Unii Europejskiej. Na przykładzie analizy tekstów o tematyce unijnej oraz dokumentów prawnych dostępnych na portalu EurLex zbadana zostanie jakość tłumaczenia oraz trafność wyników dostarczanych przez Google Translate oraz program Systran w obrębie wybranych języków. Ocenie poddana zostanie przede wszystkim możliwość wykorzystania tego typu oprogramowania do zautomatyzowanego wykonywania tłumaczeń tekstów o jednolitej i przewidywalnej strukturze oraz określonym zasobie słownictwa, co prowadziłoby nie tylko do usprawnienia procesu tłumaczenia, ale także ułatwiłoby rodzimym użytkownikom określonego języka dostęp do tekstów unijnych w ich ojczystym języku.

Krótką prezentacją najpopularniejszych metod tłumaczenia maszynowego będzie punktem wyjścia rozważań, które zamknie konkluzja dotycząca możliwego rozwoju tłumaczenia maszynowego oraz implikacji, jakie może ono ze sobą nieść dla promowania wielojęzyczności i wielokulturowości w Unii Europejskiej w przyszłości.

•

•

• Sara Synowiec

• ALK, Koło Naukowe Lege Artis, sekcja Law and Language

•

Prawo europejskie wobec małżeństw poligamicznych

Związki poligamiczne przybierają różne formy, zajmują coraz to nowe obszary w obcych im dotąd kulturach, walczą o akceptację. O ile społeczeństwa określają swoje stanowiska dość szybko i stanowczo, o tyle prawo nie nadąża za dynamicznymi zmianami obyczajowymi oraz mieszaniem się kultur. Bez względu na ocenę etyczną małżeństw poligamicznych są one zjawiskiem, które

prawodawca powinien uznać za konieczne do uregulowania, inaczej system prawny stanie się niekompletny, a nowoczesne społeczeństwa wraz z niespotykanymi na taką skalę problemami, będą znajdowały w prawie wyraźne luki.

Nie można jednak oczekiwać, że każda zmiana w obyczajowości młodych pokoleń lub ludności napływowej będzie akceptowana i ujmowana w systemach prawnych, które w dużej mierze opierają się na zasadach moralnych, tradycyjnych obyczajach i historycznych modelach stosunków międzyludzkich dotąd na danym obszarze panujących. Jak w takiej sytuacji europejskie sądy radzą sobie z przypadkami „egzotycznymi”, niespotykanymi do tej pory w kulturze starego kontynentu?

Przegląd orzecznictwa sądów europejskich, wraz z *case study*, przybliżą to nowe dla Europy zjawisko socjologiczne i prawne oraz wskażą na nowe oblicze komunikacji międzykulturowej.

•

•

- Aleksandra Wysocka
- ALK, Koło Naukowe Lege Artis, sekcja Law and Language

•

Aspekty międzykulturowe w prawie karnym na przykładzie „obrony przez kulturę”

Dzisiejszy świat zachwyca różnorodnością kultur. Każda z nich posiada swoje unikatowe tradycje, charakterystyczne tylko dla niej zwyczaje, a także rządzi się swoimi prawami, zrozumiałymi jedynie dla konkretnej społeczności. Najbezpieczniejszą sytuacją jest taka, w której kultury funkcjonują jedynie w swoich naturalnych środowiskach, „kolebkach”, które je ukształtowały. Istnieje wówczas pewność, że wszelkie obowiązujące obyczaje są respektowane od pokoleń i nie ma obawy, że mogą stać się one przyczyną konfliktów.

Jednakże wzajemne nieprzenikanie się różnych kultur i ich poszczególnych cech to mrzonka. Tradycje i zwyczaje różnych państw mieszają się, wpływając na wszystkie obszary codziennego życia. Dochodzi wówczas do kolizji. To, co dla człowieka wychowanego w jednej kulturze jest normalnym zachowaniem, dla drugiego, wywodzącego się z innego kręgu kulturowego okazuje się oburzające i niezrozumiałe. Pojawia się wtedy pytanie: czy człowiek, który popełnił czyn zabroniony w związku z niezajomością innej kultury i jej praw może pozostać bezkarny? Czy nieświadomość działania sprzecznie z obowiązującym w innej kulturze prawem jest okolicznością łagodzącą czy też wręcz przeciwnie?

Celem mojego wystąpienia jest przedstawienie na konkretnych przypadkach międzykulturowych aspektów prawnokarnych na przykładzie „obrony przez kulturę”. W trakcie prezentacji mojego referatu chciałabym przybliżyć pojęcie ‘cultural defence’ zarówno pod kątem prawnym, jak i językowym. Ponadto postaram się odpowiedzieć na pytania w jakich ramach funkcjonuje „obrona przez kulturę”, jak należy ją postrzegać oraz czy i kiedy faktycznie pomaga ona uniknąć odpowiedzialności karnej za popełnione przestępstwo.